

АДАПТАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Гончарук А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесов О.С.

У статті представлено особливості адаптації підприємства в конкурентному середовищі, а також аналіз резервів життєздатності промислових підприємств із метою виявлення потенційних можливостей її формування.

Одним із важливих стратегічних завдань економіки України є перехід промислових підприємств на умови стійкого розвитку і зміцнення ринкових позицій. Головна умова закріплення на вітчизняному і входження в світові ринки для українських підприємницьких структур полягає в підвищенні їх життєздатності.

Починаючи з переходу пострадянської економіки на ринкові відносини набуває актуальності таке поняття, як життєздатність, яка вказує на наявність у підприємства необхідного і достатнього потенціалу для подолання дисбалансу господарської системи та підтримування певного рівня підприємницької діяльності з метою уникнення збитковості та отримання максимального прибутку. Необхідність виділення даного поняття в економічній теорії та сучасній господарській практиці обумовлено:

- економічною нестабільністю в суспільстві;
- наявністю конкуренції на внутрішньому та міжнародних ринках;
- потребою для суб'єктів господарювання в постійному зміцненні репутації перед споживачами;
- диверсифікацією діяльності великих підприємств в плані охоплення ними різних ринків;
- потребами в пошуку джерел фінансування стратегічних проектів і усього комплексу стратегічної виробничо-господарської поведінки;

- наявністю єдиної для всіх підприємств мети при виборі стратегічних орієнтирів - максимізації фінансового ефекту. Варто відмітити, що життєздатність промислових підприємств не може оцінюватися тільки цінновими резервами, оскільки глобалізація ринку є однією з причин того, що ціннові показники життєздатності, обумовлені умовами виробництва продукції, практичне: вирівнюються і визначаються основними суб'єктами конкуренції - найкрупнішими транснаціональними корпораціями.

У цих умовах посилюється вплив нецінових факторів в життєздатності. Адже на даний час велике значення мають імідж промислового підприємства, його торгова марка, покращення передпродажного та після продажного сервісу, а також активізація зовнішніх комунікаційних впливів реклами, пропаганди, інтернет - технологій, публікелейшн та ін.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми фінансового оздоровлення та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання досліджувалися висвітлювалися в науковій літературі О.М. Тридідом А.Е. Воронковою, В.І. Пономарьовим, Г.І. Дібнісом, Н.І. Івановим. Але економічна система України постійно змінюється, відповідно змінюються умови функціонування промислових підприємств.

Тому дослідження резервів життєздатності суб'єктів господарювання в промисловості є досить актуальним і являє собою важливу науково-практичну проблему.

Резерви життєздатності, як правило, розглядають як невикористання можливості суб'єктами господарювання по скороченню живої та матеріалізованої праці та по максимальному використанню умов їх діяльності на конкретному ринку з метою підвищення конкурентоспроможності і, в кінцевому результаті, прибутковості. Процес перетворення потенційних можливостей в реальну дійсність складає зміст використання цих резервів.

На практиці склалися два підходи до розкриття сутності цих резервів. У відповідності з першим резерви виступають в якості запасів, що плануються, наявність яких у виробництві та обігу необхідні для безперервного розвитку виробництва, як на рівні будь - якого промислового підприємства, так і на макроекономічному рівні.

Інший підхід розкриває резерви як невикористані можливості розвитку суб'єктів підприємництва. Ці резерви обумовлені:

- вдосконаленням техніки та технології, підвищенням рівня кваліфікації робітників;
- ефективним використанням сировини, матеріалів та напівфабрикатів;
- вмінням раціонально користуватися ринковою ситуацією та формальними умовами діяльності.

Варто зазначити, що резерви життєздатності суб'єктів господарювання не можна поєднувати з резервами, які розглядаються як запаси товарно-матеріальних цінностей, що необхідні для виробництва продукції. Адже два різних виробники, володіючи аналогічними запасами товарно-матеріальних цінностей, однієї якості і складу, можуть і виробляють продукцію різної якості та конкурентоспроможності. Це визначається не тільки кількістю і якістю запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів, а тим, наскільки ефективно і адекватно ринковій ситуації використовується їх внутрішній потенціал. Тому доцільно всю сукупність резервів життєздатності підприємницьких структур поділити, по-перше, на втрати, обумовлені нерациональним використанням власного потенціалу і умов зовнішнього ринкового середовища, і по-друге, на нові можливості, пов'язані з розвитком техніки та технології, використанням передового досвіду і способів господарювання, а також ринковими та неринковими умовами діяльності, що постійно змінюються.

Звертає на себе увагу специфічний характер резервів життєздатності підприємницьких структур на відміну від інших видів їх резервів. Специфіка даних резервів проявляється в тому, що вони виступають як взаємодія всіх або більшості резервів. Дана взаємодія обумовлює отримання мультиплікативного ефекту, який

знаходить своє конкретне вираження в формуванні життєздатності. З іншого боку, ці резерви мають базуватися на інших резервах діяльності суб'єкта господарювання (резервах якості продукції, підвищення ефективності виробництва тощо), що характеризують ступінь використання його внутрішнього потенціалу, можливості адаптації до умов зовнішнього середовища, яке постійно змінюється. Структура та склад резервів життєздатності не постійні, адже поява нових видів продукції, нових прогресивних технологій та техніки, форм організації виробництва і систем управління, а також нових ринкових ситуацій і форм конкуренції обумовлює виникнення нетрадиційних видів резервів і необхідність їх виявлення, аналізу та використання.

Резерви життєздатності, як невикористані потенційні можливості, пов'язані, з одного боку, з особливостями реалізації окремих елементів внутрішнього потенціалу промислових підприємств, а з іншого, що також важливо, - з реалізацією факторів зовнішнього ринкового середовища. Останні включають реалізацію резервів «формальних правил гри», що встановлює держава, та резервів самих ринкових механізмів, що формують відношення споживачів до виробника.

Резерви життєздатності промислових підприємств — це насамперед невикористані можливості ринкової ситуації, яка склалася, що визначається основними характеристиками самого ринку і тими умовами діяльності, *ЯКІ ВИЗНАЧАЄ* держава як в області законодавчої і *НОРМАТИВНОЇ* бази, так і в сфері економічних відносин суб'єктів господарювання.

Для виробника при розробці стратегії життєздатності важливо визначити цільовий ринок своєї діяльності. Він може бути світовим, національним або галузевим. Резерви цільового ринку можна виявити на підставі аналізу відповідних показників ринків та їх сегментів, в яких підприємство здатне забезпечити найбільш високу рентабельність і на які він буде орієнтувати свою виробничу програму.

При визначенні резервів цільового ринку варто звертати особливу увагу на стадію життєвого циклу товару, оскільки на одному ринку (або його сегменті) можливий попит на нові товари, на іншому - на товари традиційні, що знаходяться на стадії зрілості і потребують незначних вдосконалень, а на третьому - може виявитися проблема термінового вилучення товару з ринку у зв'язку з появою на ньому принципово нового асортименту.

З резервами вибору цільового ринку та його сегмента пов'язані резерви оцінки умов діяльності промислових підприємств на даному ринку. Вони, як правило, виявляються при розробці прогнозів економічних, політичних та технологічних умов функціонування ринків та їх сегментів, що дозволяють визначати тенденції попиту та конкуренції, а також рентабельності.

- До групи резервів використання ринкової ситуації відносяться і резерви, пов'язані з використанням суб'єктом господарювання можливості підвищення рівня життєздатності за рахунок використання формальних правил діяльності, що встановлює держава.

Наступна група резервів пов'язана з використанням можливостей організаційного потенціалу підприємств. До неї входять резерви використання науково-технічного потенціалу суб'єктів господарювання, а також резерви інших аспектів діяльності, що визначають можливості в області конкуренції.

До цієї групи резервів доречно віднести також і можливості підвищення ефективності реклами, яку можна розглядати як форму комунікації, що дозволяє перевести якість товарів та послуг, а також виникнення нової продукції на запити споживачів. Варто зазначити, що розгляд реклами як одного із резервів життєздатності обумовлено значним її впливом на просування промислової продукції на ринок та її реалізацію і, як наслідок, на підвищення конкурентних переваг суб'єктів господарювання. На даний час на рекламу виробники витрачають досить великі кошти. Так, у США на рекламну діяльність щорічно направляється понад \$100 млрд., що становить близько 2,5% валового національного продукту країни.

Доречно відмітити, що на життєздатність промислових підприємств суттєво впливає також і іміджева реклама, яка є своєрідною «упаковкою» ділової репутації суб'єкта господарювання. Але реклама не може вирішити всі завдання рівня комунікативного маркетингу, тому що не в її компетенції визначати менеджмент промислового підприємства і його організацію, технологічність виробництва, дух корпоративності та багато іншого. Це визначається діловою репутацією самого суб'єкта господарювання. Адже без стійкої позитивної репутації промислових підприємств не можливо розраховувати на успіх у сучасній ринковій економіці, особливо в майбутньому інформаційному суспільстві. Відповідно, сучасним підприємствам необхідно активізувати роботу по створенню ділової репутації, яка є основою нецінових резервів життєздатності

- Третя група резервів підвищення життєздатності промислового підприємства пов'язана з використанням резервів його виробничо-технологічного потенціалу.

До четвертої групи резервів підвищення життєздатності промислових підприємств можна віднести резерви їх фінансово-економічного потенціалу. Вони можуть бути виявлені на підставі фінансового аналізу прибутковості, структури капіталу, витрат, ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості. Дані резерви можуть бути використані для покращення фінансового стану суб'єкта господарювання, а відповідно і покращення життєздатності.

Остання група резервів підвищення життєздатності промислових підприємств - резерви їх кадрового потенціалу. Адже існують значні резерви покращення використання робочого часу як за рахунок його втрат, так і за рахунок підвищення кваліфікації та творчої активності працівників. Варто відмітити, що створення необхідних соціально-психологічних умов є важливою передумовою виявлення і використання цієї групи резервів.

Проведений аналіз показує, що всі резерви промислових підприємств пов'язані між собою, але при цьому відрізняються специфічними особливостями. Склад резервів різ різноманітний, як і вся діяльність суб'єкта господарювання.

Таким чином, ефективне використання резервів життєздатності промислового підприємства потребує систематичного і найбільш повного їх виявлення. Це завдання може бути вирішене в ході аналізу всієї діяльності підприємств промисловості, який дозволяє виміряти, зіставити та визначити величину даних резервів. На підставі такого аналізу суб'єкт господарювання може розробити стратегію власної життєздатності.

Аналіз діяльності підприємства промисловості по підвищенню рівня життєздатності передбачає оцінку поточних результатів господарської діяльності на основі виявлення його потенціалів [організаційного, науково-технічного, виробничо-технологічного, соціального, фінансово-економічного], загальних результатів господарської діяльності; фінансового положення і платоспроможності; ефективності виробничої діяльності; ступеня адаптації до умов ринкового середовища за певний проміжок часу.

Варто відмітити, що аналіз господарської діяльності підприємства та аналіз його життєздатності мають багато спільного. Це проявляється в тому, що при аналізі життєздатності неможливо обійтися без великої групи показників, які, як правило, використовуються при проведенні загального аналізу виробничо-господарської діяльності. Разом із тим аналіз життєздатності має і свої специфічні особливості.

По-перше, оцінка життєздатності, тобто розрахунок показника життєздатності промислового підприємства, є вихідним моментом для його виробничо-господарської діяльності в умовах ринкової економіки.

По-друге, вивчення життєздатності має вестися безперервно і систематично, враховуючи при цьому стадію життєвого циклу продукції. Такий підхід дозволяє своєчасно приймати рішення про оптимальні зміни товарного асортименту, необхідності пошуку нових ринків чи нових ринкових ніш, розширення та створення нових виробничих потужностей.

По-третє, оцінка рівня життєздатності підприємства обумовлює необхідність використовувати ряд показників, без аналізу яких можна обійтися при загальній оцінці виробничо-господарської діяльності промислового підприємства. Ці показники, перш за все, свідчать про міру стійкості його положення, здатності випускати продукцію, яка користується попитом у споживачів і забезпечує йому стабільний прибуток. До таких показників необхідно віднести:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності, оскільки це найбільш жорсткий критерій платоспроможності і показує, яку частку короткострокової заборгованості підприємство може погасити найближчим часом;
- коефіцієнт маневреності власних коштів, який показує здатність промислового підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу і поповнювати оборотні кошти за рахунок власних джерел;
- коефіцієнт майна виробничого призначення, оскільки показує частку майна виробничого призначення в загальній вартості всіх засобів підприємства;
- коефіцієнт рентабельності продукції, який характеризує можливості цінової політики підприємства, прямо пов'язаний з рівнем витрат на виробництво і показує доходність реалізації, тобто на скільки гривень потрібно реалізувати виготовленої продукції, щоб отримати 1 грн. прибутку.

Доречно відмітити, що аналіз резервів життєздатності важливий для промислових підприємств, з одного боку, для виявлення потенційних можливостей її формування, а з іншого - для розробки стратегії чи конкретних заходів цього процесу.

Використання резервів виступає необхідною та об'єктивною передумовою виходу вітчизняних виробників на світовий ринок.

Література

- 1.Лаврук В. В. Маркетингова концепція інноваційної політики агропромислового розвитку у конкурентному середовищі. "Агросвіт", - 2009, №3, с.2-5.
- 2.Мартиненко. В. П. Резерви життєздатності підприємств у ринковому середовищі. " Формування ринкових відносин в Україні,, - 2008, №4, с. 108-111.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Гуцаленко О.А.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Козловський С.В.

В даній статті проведено дослідження питання підвищення інвестиційного клімату України на основі використання схеми форфейтингового інвестування. Запропоновано активно використовувати лізінг як інструмент інвестиційної діяльності.

Постановка проблеми. При аналізі привабливості країни для прямих іноземних інвестицій дослідники часто оперують поняттям "інвестиційний клімат". Інвестиційний клімат - це сукупність макро- та мікроекономічних, політичних, соціальних та соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему (економіку країни, регіону) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження проблем інвестування й інвестиційного середовища, розробку державного регулювання інвестиційного процесу в сучасній науці зробили О.А. Пересада, В.Л. Осецький, С.В. Захарін, О.Є. Кузьмін, А.А. Даниленко, Б.А. Карпінський, С.М.